



„ДА ОБИЧА РОДИНАТА СИ И ДА РАБОТИ ЗА НЕЯ“:

ПУБЛИЦИСТКАТА И ПРЕВОДАЧКАТА

СТЕФАНИЯ ИКОНОМОВА-МИРСКА (1858–1937)

гоц. 9-р Жоржета Назърска

Стефания Мирска е родена на 1 май 1858 г. в Разград в семейството на известните възрожденски учители Никола Икономов и Станка-Николица Спасо-Еленина.

Никола Икономов (1820–1897) е роден в Жеравна и през по-голямата част от живота си работи като учител. Той основава първото взаимно и първото класно училище в Разград, преподава още в Шумен и Русе. След създаването на Българската екзархия става свещеник (1874). С книгата си „Земледелие“ (Белград, 1853) поставя началото на селскостопанската ни книжнина¹.

Майката Станка (1835–1920) е родена в село Арнаут, дн. Пороище, Разградско. Насочена от своя учител и съпруг (от 1852) Никола Икономов към рус-

ката и сръбската литература, тя е първата преводачка на произведенията на Доситей Обрадович. През 1853 г. издава в Белград части от негови съчинения под заглавие „Две приказки за славните жени и за Аза човекомразеца“, с което става първата българка, поставила открито въпроса за еманципацията на жената и нейното образование. Книгата е въведена като учебно помагало в някои български училища. Станка е една от първите български поетеси. Подготвя за печат преводите на „Многострадална Геновева“ и „Касия царица“, неин роман, който не успява да издаде. Станка Николица следва съпруга си и работи като учителка в девическите училища на Разград (1852–1866, от 1871) и Русе (1866–1871). Членува в Разградското женско дружество „Майчина грижа“ и е дарителка на Женското благотворително дружество „Ступанка“ в Русе².

Семейството интелектуалци полага много грижи за възпитанието и обучението на своите деца. През април 1870 г. те изпращат дъщеря си Стефания на учение в Киев с руска стипендия. Заедно с нея заминават търновките Фана Стамболова и Евгения Димиева, котленката Нина Калудова, Христина Желязова от Тулча, Царевна Миладинова от Охрид и Теодора Стоилова от Пловдив. Българската група е настанена в пансиона на графиня Левашова. В Киев девойката попада в средата на много български и сръбски ученички, студенти и семинаристи³. Стефания учи в прочутата Киевска Фундуклеева девическа гимназия, която завършва след 8 години със златен медал, а педагогическия ѝ курс – с отличие (1877–1878). През май 1878 г. се завръща в родния Разград, но още същия месец е повикана от председателя на Варненския градски съвет Велико Христов, за да стане първата учителка⁴. Именно в морския град тя се запознава с Кръстю Мирски, за когото се омъжва през септември 1879 г. Тъй като съпругът ѝ е назначен за председател на Балчишкия окръжен съд, през



октомври с.г. Стефания напуска работа и се отдава на семейството си и на обществена дейност⁵.

Кръстю Мирски (1852–1920) е роден в Котел и произхожда от рода на Гаврил Кръстевич. Завършва земеделско-индустриалното училище в Табор. Във Варна се преселва през ноември 1878 г., като в продължение на четири десетилетия е в центъра на всички обществени начинания на града. Известно време е председател на Варненския апелативен съд. Членува в Демократическата партия и като такъв е избран за народен представител в III, IV, VIII, XIV ОНС и в IV ВНС. Заслугите на Мирски към културния живот на Варна са огромни. Той открива първата книжарница в града и съдейства за пренасянето на печатницата на Райко Блъсков. Голям е приносът му за развитието на театралното дело. През мандатите му като кмет (1888–1890, 1905–1909) се решават кардинални въпроси по благоустрояването на града и за културно-просветното му развитие: построени са училища, изграждат първите модерни морски бани на релси, което допринася за авторитета на Варна като морско летовище, изготвя се първият план за разширение на Морската градина, построява се Часовниковата кула и първата театрална зала „Съединение“. Мирски е известен публицист и книжовник, автор е на повече от 250 статии, книги, учебници и преводна литература. Той е един от първите членове на БАН⁶.

Макар да отглежда 8 деца, Стефания Мирска намира време за обществена и книжовна дейност. По нейна инициатива е създадено Варненското женско дружество „Майка“ (декември 1888–1944), а тя става негова членка, настоятелка, касиерка и председателка (от 1889). Организацията има благотворителни, но също културно-просветни задачи, напълно отговарящи на интересите на Стефания⁷.

Тя членува и е председателка (до 1902) на Женското дружество „Саморазвитие“, поставило си за цел „повдигането на жената в умствено отношение и приучаването ѝ към дружествен живот“. Асоциацията открива във Варна девическо професионално училище, създава читалище с библиотека и салон за лекции. Там Стефания Мирска изнася сказки за майката на Гюте и за семейството като първи възпитател, получили ласкави отзиви от многобройната публика⁸.

Стефания Мирска членува и в други благотворителни дружества. През 1912 г. тя откликва на инициативата на митрополит Симеон Варнено-Преславски за създаване на „Християнско благотворително и просветно братство“, което да подпомогне бедните се-

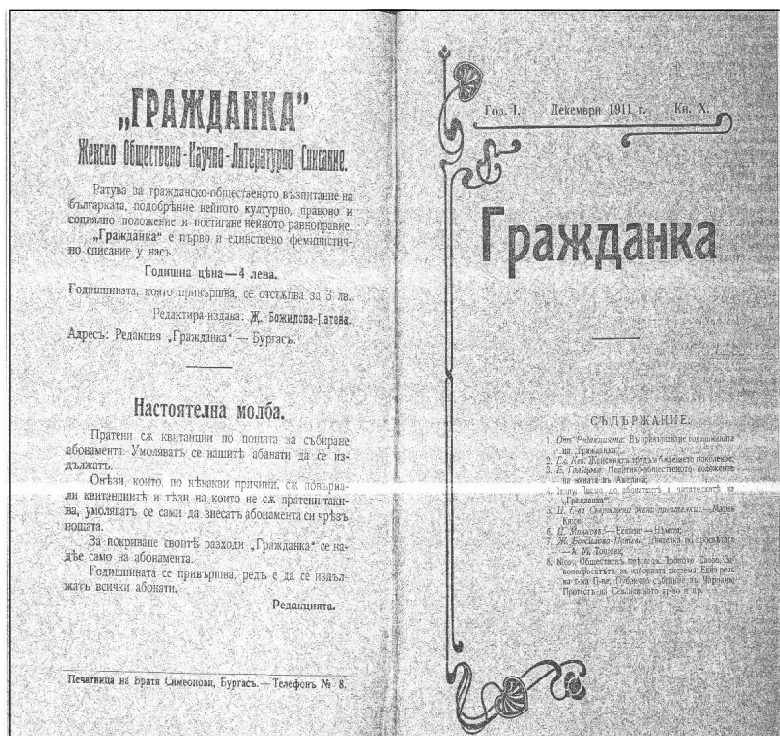


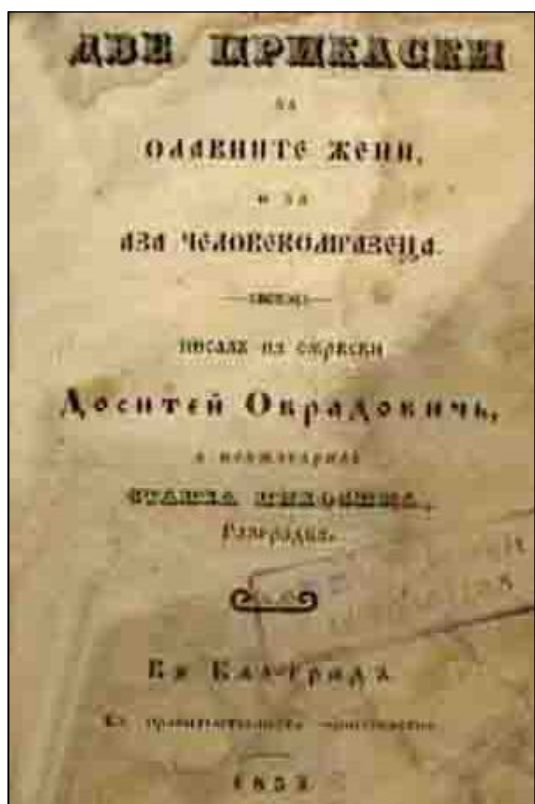
мейства на войниците и е избрана в настоятелството му⁹.

Мирска е и една от първите жени, включили се в Женската група на Радикалдемократическата партия във Варна (през януари 1912 г.), въпреки различните политически възгледи на своя съпруг и на синовете си¹⁰.

Откъснала се от учителската си професия, Мирска през целия си живот не се отказва от публицистиката и преводачеството.

В течение на над 30 години тя публикува в централни и местни вестници („Славянин“¹¹, „Българин“¹², „Искра“, „Черно море“¹³) и списания („Гражданка“,¹⁴ „Домашен приятел“¹⁵, „Извор“¹⁶) оригинални или преводни статии с различна проблематика – политическа, културна, социална, като в тях акцентът винаги е поставен върху чуждия напредък и еманципацията на жените¹⁷. Мирска не остава настрана и от ини-





циативата на своите съученички в Русия (Ц. Миладинова, Кр. Златоустова, Ек. Каравелова) да публикуват своите спомени за началото на девическото класно образование в страната¹⁸.

Мирска е много продуктивна преводачка на художествена литература от руски език. В сп. „Българска илюстрация“¹⁹ тя представя на българските читатели четири разказа на популярни руски писатели, по-късно издадени в отделни отпечатьци. В „Българска сбирка“²⁰ печата три белетристични къса, а в подлистника на списание „Общо благо“, издавано от нейния съпруг²¹, публикува в превод руски разкази от знаменитата румънска писателка кралица Кармен Силва и части от съчинението на Ж. Мишле „Жената“. В края на живота си Мирска превежда за местния вестник спомените за Варна от участника в Освободителната война Фьодор Игнатиев²². През 80–90-те години Мирска събира в отделни книжки част от своите преводни публикации²³.

Христо Мирски²⁴ пише за майка си, че е била „добра и родолюбива българка“, „жива история на всичко онова, което е станало във Варна“²⁵.

Наистина Стефания Мирска следва в много отношения примера на своите родители да бъде интелектуалка със съзнание за обществена мисия и да отстоява висок професионализъм в делата си. Тя продължава тяхната професия и книжовни занимания, превръщайки преводачеството и публицистиката в свое занятие през целия си живот така, както постъпват всички нейни съученички от Русия. За такава дейност я стимулира и съвместният ѝ живот с Кръстю Мирски, който освен политик е книжовник с енциклопедична нагласа. По примера на майка си Стефания се вълнува силно от т.нар. Женски въпрос в страната и работи за еманципацията на българките с перо и с участието си в редица феминистки формации. Стефания става една от продуктивните български публицистки с разнообразни интереси, които обогатяват репертоара на тогавашната българска преса.

БЕЛЕЖКИ

¹ За него вж. Енциклопедия на българската възрожденска интелигенция. С., 1988.

² Книга за Станка Николица Спасо-Еленина. съст. Дойнов, Ив., П. Дойнов. С., 2008. Вж. там. библиографията на публикации за нея.

³ НА-БАН, ф. 59 к, оп. 1, а.е. 519 а, л. 10.

⁴ Черно море, № 1336, 28.05.1933.

⁵ НА-БАН, ф. 59к, оп. 1, а.е. 519 а, л. 1–7.

⁶ За него вж. **Тонев, В.** Кръстю Ив. Попов-Мирски. – ИПр., 1992, № 1–2, 147–156.

⁷ Юбилеен сборник на дружеството. Варна. 1938; ДА – Варна, ф. 670 к.

⁸ НА-БАН, ф. 59 к, оп. 1, а.е. 519 а, л. 1–7.

⁹ Пак там.

¹⁰ Пак там.

¹¹ „Славянин“, Русе (1879–1886). Политически седмичник.

¹² „Българин“, Русе (1879–1884). Политически седмичник.

¹³ „Черно море“, Варна. (1929–1944). Народен вестник за обществен и културен живот.

¹⁴ „Гражданка“, Бургас (1911–1912). Женско обществено-научно-литературно месечно списание. Изд. и ред. Жени Божилова-Патева.

¹⁵ „Домашен приятел“ (1889–1900). Месечно илюстрирано списание за наука, религия, промишленост и домакинство, издавано от Българското евангелско дружество.

¹⁶ „Извор“, Русе (1892–1896). Илюстрирано ученическо списание. Ред. И. Иванов и Т. Ц. Трифонов, изд. П. Алкалай.

¹⁷ Периодическите преврати. (Из в. „Нива“) – Славянин, г. I, № 42, 2.02.1880; Дълговечността на животните (Из в. „Нива“). – Пак там; Конституцията ни. – Пак там, № 44, 16.02.1880; Превземането на Цариград от турците (Из в. „Нива“). – Пак там, № 52, 12.04.1880; Индия. (По Емиля Шлагинтвайта). – Пак там, г. II, № 7, 26.07.1880; Кой възпитава и просветява децата? (Според професора Франтишка Шимен). – Пак там, № 14, 20.09.1880; Какво и как сме длъжни да ядем и да пием (Из А. Гатдука). – Българин, № 226–227, 13.01.1880; Библиотеки в Швейцария. – Пак там, № 246, 23.03.1880; Руският глас за днешното положение на България. – Пак там; Беранже. – Извор (Русе), 1892; По общенародните библиотеки и сказки в Русия. – Домашен приятел, г. III, № 6–7, 1891; Въпросите по възпитанието на един международен конгрес. – Искра, 1905; Голецва, Н.А. Женското движение в Съединените щати. прев. Ст. Кр. Мирска. – Гражданка, г. I, № 9, 1911, 267–273; Голецва, Е. Политико-общественото положение на жената в Америка. прев. Ст.Кр. Мирска. – Пак там, № 10, 1911, 300–305.

¹⁸ Първото българско девическо класно училище във Варна след Освобождението. – Черно море, № 1336, 1933.

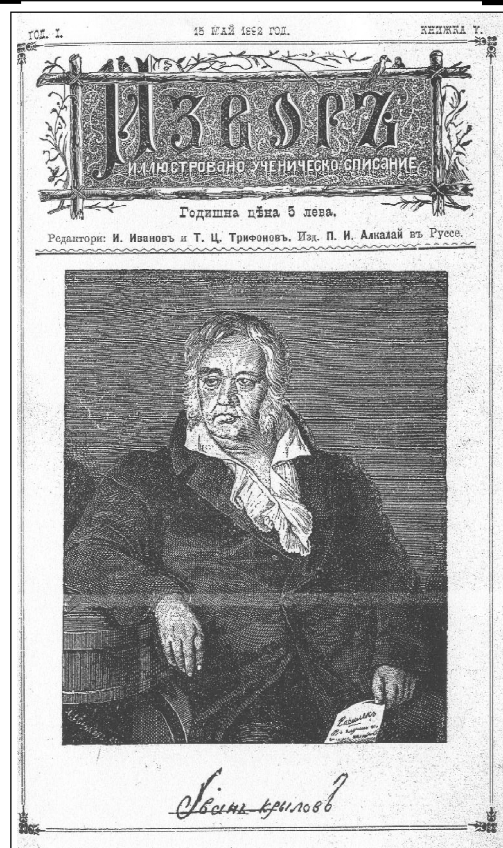
¹⁹ „Българска илюстрация“ (1880–1882), редактор-издател Янко Ковачев, първото българско илюстрирано списание. Преводни разкази: Мария Корейката. – Българска илюстрация, № 1–3, 1880; Неполицки, А.Б. Датан и Орфа. – Пак там, № 4, 1880; Воденичарската дъщеря. – Пак там, № 10, 1880; Пророчица. – Пак там, № 1–5, 1881.

²⁰ „Българска сбирка“ (1894–1915), ред. С.С.Бобчев и М. Маджаров. Преводни разкази: Христос Воскресе; Щастливецът; Немият.

²¹ **Кармен Силва.** Пиатра арса. Разказ за истинската любов. – Общо благо, 1897; Марцела. – Пак там, 1900; Разсъждения върху жените. – Пак там, № 1–9, 1901.

²² Спомени на участника във войната в 1877–78 г. Феодор В. Игнатиев за Варна. – Варненски кореняк, № 3, 8.08.1936; № 5, 17.09.1936.

²³ **Щчепкин, М. С.** Силата на любовта. Разказ за живота на една рускиня. Варна. изд. Книжарница на Н. и Кр. Мирски, 1880; Неполицки, А.Б. Датан и Орфа. Варна 1882; На чужда почва.



Варна. 1884; Кармен Силва. Пиатра арса. Разказ за истинската любов. Варна. 1897; Захер-Мазох. Марцела. Варна. 1900.

²⁴ Христо Мирски (1884–?) завършва Варненската мъжка гимназия и право в Загреб (1910). Работи като адвокат и се занимава активно с обществена и политическа дейност. Участва в Балканската и Първата световна войни. Член е на Демократическата партия и на нейните органи. Избиран е многократно за общински и окръжен съветник, за народен представител, за председател на благотворителни, спортни и културни дружества. Кмет на Варна (1923). Журналист, проучва историята на Варна.

²⁵ НА-БАН, ф. 59к, оп. 1, а.е. 519 а, л. 1–7.

